



ПМУ ҰСН 7.18.3/37

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі

С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті

Химиялық технологиялар және жаратылыстану факультеті

Биология және экология кафедрасы

6M060800 – Экология мамандығының магистранттарына арналған

Экологияны басқарудағы принциптері пәнінің

**ПӘНІ БОЙЫНША ОҚЫТУ БАҒДАРЛАМАСЫ  
(Syllabus)**

Павлодар



ПМУ ҰС Н 7.18.3/38

## **БЕКІТЕМІН**

Докторантура және магистратура  
деканы \_\_\_\_\_ Ю.А.Леньков  
201\_\_\_\_\_ ж. «\_\_» \_\_\_\_\_

Құрастырушы: б.ғ.к., доцент \_\_\_\_\_ Ә.Т. Төлеужанова

Биология және экология кафедрасы

Экологияны басқарудағы принциптері пәні бойынша

6M060800 – Экология мамандығы бойынша оқитын магистранттарға арналған

## **пәні бойынша оқыту бағдарламасы (Syllabus)**

Бағдарлама 201\_\_\_\_\_ ж. «\_\_» \_\_\_\_\_ бекітілген жұмыс оқу бағдарламасының негізінде әзірленді.

Кафедра отырысында ұсынылды 2012 ж. «12» 04 №10 Хаттама

Кафедра меңгерушісі \_\_\_\_\_ Ш.М. Жумадина

ХТЖЖ факультетінің оқу-әдістемелік кеңесімен құпталған  
2012 ж. «27» 04 хаттама №8

ОӘК төрағасы \_\_\_\_\_ Р.Ж. Нургожин

## 1 Оқытушылар туралы мәліметтер және байланысу ақпараттары

Төлеужанова Әлия Төлеужанқызы

Биология ғылымдарының кандидаты, доцент

Қабылдау сағаттары сәрсенбі - с 13<sup>00</sup> - 14<sup>00</sup> ауд 356

## 2 Пән туралы мәліметтер

Пән түсу жылы 2010 – 4, түсу жылы 2011 – 2 семестрде оқытылады, оқытылу мерзімі 15 апта. Пәннің жалпы еңбек ауқымдылығы 225/300 сағат, оның ішінде 45/60 сағат аудиторияда жүргізіледі және 135/240 сағат өздік жұмыстарына берілген. Сабақ түрі бойынша аудиторияда өткізілетін уақыт күнтізбелік жоспарда берілген. Бақылау түрі – емтихан.

## 3 Пәннің еңбек сыйымдылығы

Семестр	Кредиттар саны	Аудиториялық сабақ түрлері бойынша байланыс сағаттарының саны						Магистранттың өздік жұмысының сағат саны		Бақылау түрлері
		барлығы	дәріс	Пр.	Зертх.	студиялық	жеке	барлығы	МОӨЖ	
4	3	45	30	15	-	-	-	135	45	емтихан
2	4	60	45	15	-	-	-	240	240	емтихан

## 4 Пәннің мақсаты және міндеттері

**Пән мақсаты** - магистрантарда экологияны басқарудағы принциптері пәні бойынша білім қалыптастыру.

**Пәннің міндеті** - табиғат пайдаланудың және экологиялық сараптаманың рұқсат ету жүйесін, қоршаған ортаны қорғау, экологиялық статистика, экологиялық білім беру, экологиялық үгіт-насихат және жұртшылықтың қатысуы саласындағы ғылыми-зерттеу жұмыстары арнайы білім беру, экологиялық дайындықты жалпы кенейту.

## 5 Білімге, икемділікке және дағды-машықтарға қойылатын талаптар

### Пәнді игеруге магистранттар білуге тиісті:

Қоршаған ортаны қорғау, табиғи ресурстарды тиімді пайдалану, экологиялық заңдылықтарын

### Пәнді игеруге магистранттар істей білуге тиісті:

- Қазіргі кезде адамның іс-әрекетінің табиғатқа әсерін алдын алу
- Экологиялық білімдін нақты тәжірибесін талдау.

**6 Пререквизиттер:** Осы пәнді меңгеру үшін төмендегі пәндерді меңгеру кезінде алынған білім, икемділік және дағды-машықтар қажет: Экожуйелерді геоэкологиялық бағалау, Экологияда моделдеу, Қазіргі кезеннің экологиялық проблемалары Экология, Биологиялық экология, Қоршаған орта туралы ілім.

**7 Постреквизиттер:** Пәнді меңгеру кезінде алынған білім, икемділік және дағдымашықтар келесі пәндерді меңгеруі үшін қажет: Экологиялық сараптама, Сапа стандарты ISO, Қоршаған орта мониторингі.

## 8 Тақырыптық жоспар

№	Тақырыптардың атауы	Сабақ түрлері бойынша байланыс сағаттарының саны		
		Дәрістер	практикалық (сем)	МӨЖ
1	Экологиялық саясат	3	1	12
2	Қоршаған табиғи ортаны қорғау. Мемелектік қор және кадастр жүйесі.	3	1	12
3	Табиғатты пайдалануды басқарудың функциялары және формалары	3	1	12
4	Экологиялық аттестация және төлқұжат	4	2	13
5	Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің мақсаты, негізгі міндеттері мен қағидаттары	2	1	12
6	Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің бағыттары мен негізгі тетіктері	2	2	14
7	Қазақстан Республикасының заңнамасын экологияландыру	2	1	12
8	Қоғамды экологияландыру	3	2	12
9	Экологиялық білім берудің нормативті реттеу құжаттары	2	2	12
10	Экологиялық құқық пен Қазақстан республикасының қоршаған ортаны қорғау заңдары	3	1	12
11	Ғаламдық экологиялық проблемаларды шешудегі халықаралық байланыс	3	1	12
<b>Барлығы:</b>		<b>30</b>	<b>15</b>	<b>135</b>

№	Тақырыптардың атауы	Сабақ түрлері бойынша байланыс сағаттарының саны		
		Дәрістер	практикалық (сем)	МӨЖ
1	Экологиялық саясат	3	1	22
2	Қоршаған табиғи ортаны қорғау. Мемелекттік қор және кадастр жүйесі.	3	1	22
3	Табиғатты пайдалануды басқарудың функциялары және формалары	3	1	22
4	Экологиялық аттестация және төлқұжат	4	2	22
5	Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің мақсаты, негізгі міндеттері мен қағидаттары	2	1	21
6	Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің бағыттары мен негізгі тетіктері	2	2	22
7	Қазақстан Республикасының заңнамасын экологияландыру	2	1	22
8	Қоғамды экологияландыру	3	2	22
9	Экологиялық білім берудің нормативті реттеу құжаттары	2	2	22
10	Экологиялық құқық пен Қазақстан республикасының қоршаған ортаны қорғау заңдары	3	1	22
11	Ғаламдық экологиялық проблемаларды шешудегі халықаралық байланыс	3	1	21
<b>Барлығы:</b>		<b>45</b>	<b>15</b>	<b>240</b>

### 9 Пәннің қысқаша сипаттамасы

6М060800 – Экология мамандығы бойынша мамандатып жатқан магистранттар үшін Экологияны басқарудағы принциптері тақырыбындағы курс қоршаған ортаны қорғау саласындағы ҚР заңдылығын, ҚОҚ саласындағы экологиялық саясат және мемлекеттік басқару, табиғатты қорғаудың оптималды жолын табуға көмек береді

## **10 Курстың компоненттері**

### **10.1 Тәжірибелік сабақтардың мазмұны мен тізімі**

Тәжірибелік сабақтар ұсынылған әдебиет бойынша орындалады, конспект түрінде тапсырылады және ауызша қорғалады.

#### **1 Тақырып** Экологиялық саясат

Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі. Елдің кәсіпорындары мен ұйымдарын ISO:14001 халықаралық экологиялық менеджмент стандарттары.

#### **2 Тақырып** Қоршаған табиғи ортаны қорғау. Мемлекеттік қор және кадастр жүйесі.

Қоршаған табиғи орта мен жер қойнауын қорғауды негізгі талаптары мен міндеттері. Жер қойнауын қорғау саласындағы талаптар. Жер қойнауының мемлекеттік мониторингі. Жер қойнауының мемлекеттік сараптамасы. Геологиялық ақпаратты мемлекеттік сақтау. Пайдалы қазбалар қорының мемлекеттік балансын жүргізу. Мемлекеттік кадастрлар жүргізу.

**3 Тақырып** Табиғатты пайдалануды басқарудың функциялары және формалары. Табиғатты пайдалануды басқарудың функциялары. Табиғатты пайдалануды басқарудың формалары. Табиғи ортаны қорғау басқару. Экологиялық бақылау. Қоршаған табиғи ортаның сапасын мөлшерлеу. Табиғатты пайдалану басқару концепциясы. Табиғатты пайдалануды басқару амалдары. Табиғатты пайдалануда қаржылай ағымдардың қалыптасуы.

#### **4 Тақырып** Экологиялық аттестация және төлқұжат

Өнеркәсіп кәсіпорындарының нормативті-техникалық құжат. Кәсіпорынның экологиялық төлқұжат. Төлқұжат күшінің сақталу мерзімі.

**5 Тақырып** Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің мақсаты, негізгі міндеттері мен қағидаттары

Экологиялық қауіпсіздік проблемалары және оларды шешу жолдары. Жаһандық экологиялық проблемалар. Климаттың өзгеруі. Озон қабатының бұзылуы. Биоәртүрлілікті сақтау. Жердің шөлейттенуі және тозуы. Ұлттық экологиялық проблемалар. Экологиялық апат аймақтары. Каспий теңізі қайраңының ресурстарын қарқынды игерумен байланысты проблемалар. Су ресурстарының сарқылуы және ластануы. Байырғы ластанулар. Траншекаралық сипаттағы мәселелер. Әскери-ғарыш және сынақ кешендері полигондарының әсері. Жергілікті экологиялық проблемалар. Әуе бассейнінің ластануы. Радиоактивті ластану. Бактериологиялық және химиялық ластану. Өнеркәсіптік және тұрмыстық қалдықтар. Табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар.

**6 Тақырып** Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің бағыттары мен негізгі тетіктері.

Экономиканы экологияландыру. Табиғат пайдаланудың экономикалық тетіктерін жетілдіру. Қоршаған ортаны қорғау және табиғат пайдалану саласындағы мемлекеттік бақылау жүйесін жетілдіру. Табиғат пайдалану мен экологиялық сараптаманың рұқсат ету жүйесін оңтайландыру. Экологиялық мониторинг жүйесін жетілдіру. Экологиялық статистика.

#### **7 Тақырып** Қазақстан Республикасының заңнамасын экологияландыру

Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы Қазақстан Республикасының заңнамасын жүйеге келтіру.

#### **8 Тақырып** Қоғамды экологияландыру

Қоғамды экологияландыру - экологиялық білім беру мен тәрбиелеуді дамыту, ғылыми қамтамасыз ету, экологиялық үгіт-насихат және жұртшылықтың қатысуы

### **9 Тақырып** Экологиялық білім берудің нормативті реттеу құжаттары

Мелекеттін экологиялық саясатын қандай ұйымдар жүргізеді. Қоршаған ортаны қорғау заңының қандай баптарын білесіңдер. Экологиялық саясатты жүзеге асыруда қандай қиындықтар бар. Экологиялық білім беру концепциясы нені қарастырады. Қазақстандағы экологиялық білім берудегі тенденциялар мен мәселелер.

**10 Тақырып** Экологиялық құқық пен Қазақстан республикасының қоршаған ортаны қорғау заңдары

Қазақстан Республикасының «Нормативтік құқықтық актілер».

**11 Тақырып** Ғаламдық экологиялық проблемаларды шешудегі халықаралық байланыс

Ғаламдық экологиялық проблемаларды шешудегі халықаралық байланыс. Халықаралық ынтымақтастықты кеңейту.

Әдебиет: [1-4].

## **10.2 Магистраттардың өздік жұмысының мазмұны**

### **10.2.1 МӨЖ түрлерінің тізімі**

Түсу жылы 2010

<b>№</b>	<b>МӨЖ түрі</b>	<b>Есеп беру түрі</b>	<b>Бақылау формасы мен түрі</b>	<b>Сағат</b>
1	Дәрістік сабақтарға дайындық		Сабақтарда қатысу	45
2	Тәжірибиелік сабақтарға дайындық	Конспект	Сабақта жауап беру	15
3	Аудитория сабағының мазмұнына кірмеген материалды меңгеру	Конспект (және басқалар)	Коллоквиум (және басқалар)	45
4	Семестрлік тапсырмаларды орындау	Реферат (және басқалар)	СТ қорғау	20
5	Бақылау шараларына дайындық		МБ 1, МБ 2, коллоквиум (тестілеу және басқалар)	10
	<b>Барлығы:</b>			<b>135</b>

Түсу жылы 2011

№	МӨЖ түрі	Есеп беру түрі	Бақылау формасы мен түрі	Сағат
1	Дәрістік сабақтарға дайындық		Сабақтарда қатысу	60
2	Тәжірибиелік сабақтарға дайындық	Конспект	Сабақта жауап беру	45
3	Аудитория сабағының мазмұнына кірмеген материалды меңгеру	Конспект (және басқалар)	Коллоквиум (және басқалар)	90
4	Семестрлік тапсырмаларды орындау	Реферат (және басқалар)	СТ қорғау	25
5	Бақылау шараларына дайындық		МБ 1, МБ 2, коллоквиум (тестілеу және басқалар)	20
	<b>Барлығы:</b>			<b>240</b>



## 10.2.2 Магистранттардың өздігінен оқуына бөлінген тақырыптардың тізімі

**2 Тақырып** Қоршаған табиғи ортаны қорғау. Мемлекеттік қор және кадастр жүйесі.

Геологиялық ақпаратты мемлекеттік сақтау. Пайдалы қазбалар қорының мемлекеттік балансын жүргізу. Мемлекеттік кадастрлар жүргізу.

**3 Тақырып** Табиғатты пайдалануды басқарудың функциялары және формалары Қоршаған табиғи ортаның сапасын мөлшерлеу. Табиғатты пайдалану басқару концепциясы. Табиғатты пайдалануды басқару амалдары. Табиғатты пайдалануда қаржылай ағымдардың қалыптасуы.

**4 Тақырып** Экологиялық аттестация және төлқұжат

Өнеркәсіп кәсіпорындарының нормативті-техникалық құжат. Кәсіпорынның экологиялық төлқұжат.

**5 Тақырып** Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің мақсаты, негізгі міндеттері мен қағидаттары

Қазақстанның экологиялық күйсіліске ұшырған аймақтары. Қалалар атмосферасындағы химиялық ластаушы заттар. Атмосфералық озон – сенсация мен шындық.

**6 Тақырып** Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің бағыттары мен негізгі тетіктері.

Экологиялық мониторинг жүйесін жетілдіру. Экологиялық статистика.

**7 Тақырып** Қазақстан Республикасының заңнамасын экологияландыру

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы Қазақстан Республикасының заңнамасын жүйеге келтіру.

**8 Тақырып** Қоғамды экологияландыру

Қоғамды экологияландыру - экологиялық білім беру мен тәрбиелеуді дамыту, ғылыми қамтамасыз ету, экологиялық үгіт-насихат және жұртшылықтың қатысуы

**9 Тақырып** Экологиялық білім берудің нормативті реттеу құжаттары

Экологиялық білім беру концепциясы нені қарастырады. Қазақстандағы экологиялық білім берудегі тенденциялар мен мәселелер.

**10 Тақырып** Экологиялық құқық пен Қазақстан республикасының қоршаған ортаны қорғау заңдары

Қазақстан Республикасының «Нормативтік құқықтық актілер».

**11 Тақырып** Ғаламдық экологиялық проблемаларды шешудегі халықаралық байланыс

Қоршаған ортаны сақтап қалу проблемаларымен айналасатын халықаралық ұйымдар.

Әдебиет: [1-4].

### Қорытынды бақылау мен ағымдағы үлгерімді бақылау бойынша салмақты үлестердің бөлінуі

№	Нәтижелік бақылау түрі	Бақылау түрі	Үлестері
1	Емтихан	Емтихан	0,4
		Ағымдағы үлгерімді бақылау	0,6

### 11 Курстың саясаты

Магистрант дәріс сабақтарына міндетті түрде қатысуы тиіс. Сабаққа қатысу әр бір сабақта белгіленеді (сабақтың басында немесе аяғында). Егер белгілеу кезінде магистрант болмаса, ол белгілеуден кейін келсе де сабақта жоқ деп есептеледі.

Сабақтардағы кез келген бұзушылық жазаланады, тіпті аудиториядан шығарып жіберуге де жету мүмкін. Ал белсенді жұмыс бағаланады. Сабақтан қалмау керек және кешігіп келуге болмайды. Сабақты босату және кешігіп келу үшін төмендегі айыпты санкциялар қолданылады:

- Орынды себепсіз дәріс сабағына қатыспағаны үшін – минус екі балл;

- Аудиторияда тәртіпті бұзғаны үшін – сабаққа келгені үшін алған баллдан айырылады.

### **Талаптар мен айыпты санкциялар:**

1. Оқу процесіне белсенді қатысу.
2. Сабаққа кешікпеу.
3. Аудиторияға сыртқы киімді шешіп кіру.
4. Сабақ барысында бір-бірімен сөйлеспей, газет оқымау, ұялы телефондарды өшіру, сағыз шайнамау.
5. Оқу бөлмелерінде шылым шекпеу және тәртіпсіз сөздерді қолданбау
6. Босатылған дәрісті өздігінен игеріп тапсыру негізгі балл мөлшерінің 50%-мен бағаланады.
7. Уақытында орындалмаған тапсырмалар (бақылаудың барлық түрлері) негізгі балл мөлшерінің 50%-мен бағаланады.

Аталған талаптарды орындау емтиханға қатысуды қамтамасыз етеді. Межелік бақылауды тапсыру үшін магистрант, ағымдағы бақылаудан өтуі тиіс. Ағымдағы бақылау мен межелік бақылаудың бағалары бойынша рейтинг (P1, P2) анықталады: мысалы, P1-АБ1\*0,7+МБ1\*0,3. Межелік бақылаудан өтпеген немесе 50 төмен балл алған магистрант рейтингке жіберілмейді.

### **Соңғы қорытынды баға төмендегілерден шығарылады:**

1. Дәріс сабақтарына қатысу
2. Дәріс сабақтарына белсенді қатысу және барлық сарамдық жұмыстар мен СӨЖ орындау мен қорғау
3. Білімдердің шекті бақылауы
4. Емтихан бағасы

Білімді бағалау балдық-рейтинг жүйесін қолданумен жүзеге асырылады, магистрант күнтізбелік кестеге сүйеніп өз білім деңгейін өзі бағалай алады. Қажетті балдар санын жинау үшін магистрант барлық тәжірибелік сабақтарға белсенді қатысуы қажет. Егер аталған шарт орындалмаса, магистрант барлық тақырыптарды игеріп тапсырудан кейін ғана емтиханға жіберіледі.

Семестр бойы білім деңгейі үнемі тексеріледі. Орындалған жұмыстарды тапсыру бақылау шараларының күнтізбелік кестесі бойынша жүзеге асырылуы шарт.

### **Босатылған сабақтардың тақырыптарын игеріп тапсыру:**

Орынды себеппен тәжірибелік жұмысты орындамаған магистрант оны келесі жұмада тапсыра алады, бірақ сол жағдайда жұмыстың орындалуы 1 баллға төмендетіліп бағаланады.

Шекті бақылау кезінде басқа магистранттан жазбаша жұмысты көшіріп алуға тыйым салынады (көшірілген жұмыс есептелмейді). Емтихан тест түрінде өткізіледі.

**Сіздерге сәттілік тілеймін!!!**

## **12 Әдебиеттер тізімі**

### **Негізі**

1. Экологический кодекс Республики Казахстан: принят 9 янв. 2007г. N 212-III.- Алматы:БИКО,2007.-192с.-"Официальная газета"; N 6, февраль 2007 г.
2. Охрана окружающей среды: сб. нормат. правовых актов. - Алматы: Юрист, 2005.-220 с.

### **Қосымша**

3. Карабасов Ю.С. Экология и управление: учебник для студ. вузов/ Ю.С. Карабасов, В.М. Чижикова. - М.: МИСИС, 2006. -709с.
4. Сулейменов И.Э. Устойчивое развитие: Экологическое развитие: пособие для препод. вузов и учителей школ/И.Э.Сулейменов, С.Т.Шалгымбаев, Н.Р.Мажренова; под ред.А.Г.Сармурзиной.-Алматы, 2004.-67 с.